

Orqan donorluğu bir insanın sağ ikən və ya beyin ölümündən sonra digər xəstələrin müalicəsində istifadə etmək üçün könüllü olaraq orqanları bağışlamasıdır. Həyat qurtaran müalicəni təmin etdiyi üçün bir çox xəstəyə həyatda yeni bir şans təqdim edir.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Dünyada durum

Əgər bir ölkədə kifayət qədər orqan donorluğu yoxdursa, xəstələrin həyatını xilas etmək ancaq canlı donorlardan alınan orqanlarla mümkündür. Bu səbəbdən orqan donorluğu çox vacibdir. Dünya miqyasında orqan donorluğu və transplantasiyası statistikasına görə 2021-ci ildə dünyada 144 302 orqan transplantasiyası həyata keçirilib. Bu rəqəm 2020-ci ilə müqayisədə təxminən 11% artıb. Əvvəlki illərə nəzər saldıqda bu dərəcələrin hər il 5-10% artdığını görürük. Yenə hesablamalara görə, 2021-ci ildə dünyada hər saatda 16 orqan transplantasiyası həyata keçirilib. Bu yüksək görünən orqan nəqli rəqəmləri əslində bütün transplantasiya ehtiyaclarının yalnız 10%-ni qarşılamaq üçün kifayətdir. Yeni orqan transplantasiyası həyata keçirilə bilmədiyi üçün insanlar ölməyə davam edir. Bu səbəbdən orqan bağışlanması artmalıdır. Buna baxmayaraq, davam edən orqan çatışmazlığı bütün dünyada canlı donor orqan transplantasiyasına marağı artırır.

Türkiyədə son illərdə orqan donorluğunda əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunsada, 2024-cü ilə qədər təxminən 33 min xəstə orqan bağışlanması üçün növbə gözləməkdə davam edir. Bu rəqəmin əksəriyyətini böyrək transplantasiyası gözləyən xəstələr təşkil edir.

Xəstələrin orqanları öz funksiyalarını lazımi şəkildə yerinə yetirə bilmədiyi üçün onların həyat keyfiyyəti aşağı düşür və sağlamlıqlarına dərin təsir edir.

Orqan transplantasiyası tibbi müalicə üsullarına baxmayaraq adekvat və lazımi şəkildə fəaliyyət göstərə bilməyən orqanın çıxarılması və eyni orqanın donordan resipiyentə köçürülməsi ilə həyata keçirilir. Orqan transplantasiyasının məqsədi insanın həyat keyfiyyətini yaxşılaşdırmaqdır. Xroniki orqan çatışmazlığı kimi həyatı problemlərdən əziyyət çəkən insanlar üçün xüsusilə vacibdir.

Orqan transplantasiyası 18 yaşdan yuxarı şəxslər tərəfindən könüllü olaraq həyata keçirilən həyat xilasedici təşəbbüsdür. İnsan sağ ikən orqanlarını bağışlamaqla yanaşı, onların ailəsi də ölümündən sonra orqanlarını bağışlaya və başqa insanların həyatına toxuna bilər.

Son illərdə irəliləyişlər olsa da, ianələrin sayı hələ də yetərli deyil. İnsanların öldükdən sonra hələ sağ ikən orqanlarını bağışlamaq təşəbbüsü ilə çıxış etmələri son dərəcə həyatı əhəmiyyət kəsb edir. Çünki ürək, buynuz qışa kimi toxuma və orqanların transplantasiyası canlı insanlardan alınır bilməz. Bu orqanlara ehtiyacı olanlar isə donorların orqanlarının öləndən sonra onlarla uyğunlaşacağı ümidi ilə gözləyirlər.

Təəssüf ki, bu gün orqan transplantasiyasına ehtiyacı olanların sayı orqan vermək istəyənlərin sayından qat-qat çoxdur. Orqan transplantasiyası gözləyən xəstələrin sayının artmasında genetik faktorlar, xroniki xəstəliklər və pis həyat vərdisləri böyük rol oynayır.

Orqan donorluğu nədir?

Orqan donorluğu 18 yaşından yuxarı şəxslər tərəfindən bir və ya bir neçə orqanın digər xəstələrin müalicəsində istifadə olunmaq üçün şüurlu və iradəli şəkildə bağışlanmasıdır. Əqli cəhətdən stabil olan və yaşı 18-dən yuxarı olan istənilən şəxs orqan donoru olmaq üçün müraciət edə bilər.

Orqan donorluğu tibbi müalicə üsullarına baxmayaraq funksiyalarını yerinə yetirə bil-

Orqan transplantasiyası və onun müsbət tərəfləri

məyən orqanın çıxarılması və eyni orqanın transplantasiya yolu ilə donordan resipiyentə köçürülməsidir.

İanələr tamamilə könüllülük əsasında həyata keçirilir. Bu gün ianələrin 90 faizindən çoxu canlı donorlardan (canlı fərdlər), qalanları isə meyit donorlarından (beyin ölümü) əldə edilir.

Kimlər orqan bağışlaya bilər?

18 yaşdan yuxarı və sağlam düşüncəli hər kəs orqan donorluğuna namizəd ola bilər. Donor olmaq istədiyinizi bildirdiyiniz transplantasiya qrupuna prosesin əvvəlində sağlamlıq vəziyyətinizlə bağlı ətraflı məlumat versəniz, bu məlumatlar və lazım gələrsə ediləcək bəzi testlər işığında yaxşı namizəd olub-olmadığınızı müəyyən ediləcək.

Əgər siz ölümdən sonra orqanlarınızı bağışlamaq istədiyinizi bildiren vəsiyyətnamə etmisinizsə, ilk növbədə hansı orqanların donorluq üçün tibbi baxımdan məqbul olduğunu müəyyən etmək üçün qiymətləndirmə aparılacaq.

Donorun orqanlarının yığılması üçün o, tibbi cəhətdən ölü elan edilməlidir. Bu o deməkdir ki, beyin ölümü baş verib.

Bir orqan bağışlansa belə, hər ölümdən sonra orqan transplantasiyası mümkün deyil. Ölümdən sonra tibb mütəxəssisləri hansı orqanların transplantasiya üçün uyğun olduğuna qərar verirlər.

Azərbaycan

Azərbaycanda ilk dəfə meyit donorun orqanları bir neçə gün öncə transplantasiya

edilib. Azərbaycan Səhiyyə Nazirliyindən verilən məlumata görə, Kliniki Tibbi Mərkəzdə müalicə alan xəstəyə beyin ölümü diaqnozu qoyulması barədə nazirlik yanında Orqan Donorluğu və Transplantasiyası üzrə Koordinasiya Mərkəzinə məlumat daxil olub və qurum tərəfindən orqan donorluğu və transplantasiyası prosesinin təşkili və əlaqələndirilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər həyata keçirilib.

"Bu əməliyyatlar yalnız ölkəmizdə deyil, həmçinin Qafqaz regionunda ilk dəfə meyit donordan alınan orqan transplantasiyası əməliyyatlarıdır", - nazirlikdən bildirilib.

Xəbər verildiyi kimi, Azərbaycanın səhiyyə tarixində ilk dəfə meyitdən orqan köçürülməsi əməliyyatları həyata keçirilib. Orqan transplantasiyası Mərkəzi Gömrük Hospitalında və Milli Oftalmologiya Mərkəzində gerçəkləşib. Fevralın 24-də həyata keçirilən orqan köçürmə əməliyyatı üç xəstə üzərində aparılıb. Belə ki, meyitdən götürülmüş qaraciyər Mərkəzi Gömrük Hospitalında qaraciyər sirrozundan əziyyət çəkən 2002-ci il təvəllüdlü Şərifova Mənzər Yaşar qızına uğurla köçürülüb.

Gözün buynuz qışası isə Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzində Zaqatala və Füzulidən olan iki nəfərə köçürülüb.

Orqan Donorluğu və Transplantasiyası üzrə Koordinasiya Mərkəzindən verilən məlumata görə, Azərbaycanda 100 nəfərə yaxın vətəndaş vəfat edəndən sonra orqanlarını bağışlamaq istediklərini bildirib. Onlar rəsmi qeydiyyatla alınblar.

Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin üzvü, deputat Müşfiq Məmmədli: "Orqan transplantasiyası geniş bir sahədir. Orqan transplantasiyası çox mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir sahə olduğuna görə təbii ki,

orqanların əldə olunması aktual bir məsələdir.

Orqanlar yaxın qohumlar tərəfindən könüllü şəkildə verilə bilər. Və yaxud meyitdən orqan götürülür və bunlar da müvafiq şəraitdə saxlanılaraq orqan transplantasiyası həyata keçirilir. Ona görə də təbii ki, orqan bağışlanması çox mühüm yer tutur. Çünki orqan bağışlanması hesabına biz müxtəlif xəstəliklərdən və yaxud orqan və toxuma patologiyasından əziyyət çəkən insanları həyata qaytara bilərik.

Bu baxımdan da bu məsələ çox vacibdir, mühümdür və əhəmiyyətlidir. Bu istiqamətdə maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilir. Müvafiq olaraq artıq bu sahədə publik hüquqi şəxs də yaradılmışdır və işlər qurulur. Bu işlərin də təşkil olunması mərhələli şəkildə öz müsbət nəticəsini verəcəkdir".

İslamda bu məsələ

Ölənlərdən orqan transplantasiyasına heç bir dini etiraz yoxdur. Canlı donorların öz həyatları üçün təhlükə yaratmadığı müddətcə orqan bağışlamasında və onların donorluqlarından istifadə edilərək qaraciyər, böyrək və toxuma transplantasiyasında İslam baxımından heç bir eybi yoxdur.

Ayşən Vəli